

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

25 липня 2019 р.

Київ

№ 52-рк

Про припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють

1. ПРЕДМЕТ РЕКОМЕНДАЦІЙ

- (1) В Антимонопольному комітеті України (далі – Комітет) розглядається справа № 130-26.13/107-16, розпочата за ознаками вчинення публічним акціонерним товариством «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» (далі – ПАТ «Розрахунковий центр», Відповідач) (м. Київ, код ЄДРПОУ 35917889) порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 1 частини другої статті 13, пунктом 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монополюючим (домінуючим) становищем на ринку клірингових послуг шляхом встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.
- (2) Розгляд справи розпочато за заявами суб'єктів господарювання – професійних учасників ринку цінних паперів (торгівців цінними паперами).

2. СТОРОНИ

- (3) Заявниками у справі є товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «КУБ» (м. Київ) і товариство з обмеженою відповідальністю «Акцептор» (м. Київ) (далі – Заявники 1).
- (4) У ході розгляду справи до Комітету надійшли заяви про наявність у діях ПАТ «Розрахунковий центр» ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції від товариства з обмеженою відповідальністю «Навігатор-Інвест» (м. Київ), приватного акціонерного товариства «Інвестиційна фінансова компанія «Арт Капітал» (м. Київ) і товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансової компанії «Сократ» (м. Київ) (далі – Заявники 2), які були приєднані до справи № 130-26.13/107-16 розпорядженням державного уповноваженого Антимонопольного комітету України від 25.06.2018 № 05/116-р.
- (5) Відповідачем у справі є ПАТ «Розрахунковий центр».
- (6) Відповідач є суб'єктом господарювання у розумінні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

3. ЗМІСТ ЗАЯВ

- (7) За інформацією Заявників 1:
 - 1) виключною компетенцією Відповідача є проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на

фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати». Учасник ринку (торговець цінними паперами) для отримання від Відповідача послуг із проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати» повинен укласти з ПАТ «Розрахунковий центр» договір про клірингове обслуговування (далі – Договір);

2) відмова від послуг Відповідача означає відмову від допуску до укладення правочинів із цінними паперами на фондових біржах та поза фондовими біржами, тобто фактичну неможливість провадження ліцензійної діяльності торгівців цінними паперами;

3) з 04.01.2016 ПАТ «Розрахунковий центр» підвищило вартість послуги з обслуговування клірингового рахунку (включаючи субрахунки такого рахунку) з 2 500 грн за місяць до 3 150 грн за місяць, вказана послуга сплачується незалежно від наявності / відсутності операцій в учасників клірингу;

4) до вказаного підвищення тарифікація операцій на кліринговому рахунку здійснювалася таким чином: вартість обслуговування клірингового рахунку – 2 500 грн за повний або неповний місяць та вартість окремих клірингових операцій від 0,1 до 40 грн оплачувалася, якщо їх сумарна вартість перевищувала 2 500 грн за місяць. З 04.01.2016 Відповідач відмовився від тарифікації окремих клірингових операцій, які й раніше практично не приносили додаткових доходів (вартість більшості таких операцій коливається в межах 0,1 – 1 грн), натомість підвищив саме фіксовану частину тарифу;

5) відмова ПАТ «Розрахунковий центр» від тарифікації окремих клірингових операцій та збільшення вартості обслуговування клірингового рахунку накладає на *«учасників фондового ринку, який не демонструє значної прибутковості та зростання, досить суттєве фінансове навантаження»*;

б) пунктом 4.2 Договору передбачено, що *«тарифи встановлюються Розрахунковим центром самостійно та можуть змінюватися Розрахунковим центром в односторонньому порядку»*. Така можливість, як вважають Заявники 1, *«існує винятково внаслідок монопольного становища Відповідача та неможливості учасників ринку цінних паперів відмовитися від укладення таких договорів без ризику втрати ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів та припинити через це свою діяльність»*;

7) поточний рівень тарифів ПАТ «Розрахунковий центр» та перспективи їх подальшого підвищення негативно впливають на їх фінансовий стан, на операційні та фінансові можливості. З огляду на фактичну безальтернативність отримання торговцями цінними паперами послуг від Відповідача та вкрай обмежені можливості здійснення ліцензійної діяльності без отримання таких послуг, надмірні тарифи Відповідача можуть розглядатися не просто як ускладнення доступу до такої послуги, як кліринг та розрахунки за операціями з цінними паперами, а й взагалі як обмеження доступу на ринок.

(8) У червні 2018 року до Комітету звернулися Заявники 2 із заявами про ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції у діях ПАТ «Розрахунковий центр», які полягають у встановленні необґрунтованих тарифів на послуги з клірингового обслуговування.

(9) За інформацією Заявників 2:

1) з 01.01.2018 ПАТ «Розрахунковий центр» встановлено новий тариф, а саме: *«здійснення операцій списання/зарахування зобов'язань/прав із поставки/отримання коштів/цінних паперів за кліринговими рахунками/субрахунками для забезпечення розрахунків за правочинами (за результатами опрацювання правочинів, укладених на*

фондовій біржі та поза фондовою біржею, як із застосуванням процедур неттінгу¹ (тарифікується нетто-операція), так і за одиночними розрахунками)». Вартість вказаної нової послуги становить:

- 300 грн за одну операцію. За тарифом оплачується не більше ніж 50 операцій протягом календарного місяця. У випадку виконання на кліринговому рахунку та субрахунках такого рахунку більше ніж 50 операцій (протягом календарного місяця), вартість наступних операцій вважається такою, що включена до вартості обслуговування клірингового рахунку;
- 1,00 грн за одну операцію у випадку, якщо протягом календарного місяця, в якому надавались послуги, середньоденний залишок коштів на рахунках для здійснення розрахунків учасника клірингу (сумарно за кліринговим рахунком та субрахунками такого рахунку) дорівнював або перевищував 3 млн грн на 17:00 операційного дня;
- 2) у результаті запровадження зазначеної вище нової послуги, що є однією з основних послуг, які надає ПАТ «Розрахунковий центр», здійснюючи операції з цінними паперами орієнтовно в такому ж обсязі, як у попередні періоди, доводиться сплачувати за послуги ПАТ «Розрахунковий центр» приблизно у шість разів більше;
- 3) за попередні періоди відповідно до тарифів, що діяли до 31.12.2017, щомісячно сплачувалося лише 3 150 грн за обслуговування клірингового рахунку (включаючи субрахунки такого рахунку). З 2018 року зазначене обслуговування встановлено на рівні 3 000 грн на місяць, але додано нову послугу «здійснення операцій списання/зарахування зобов'язань/прав із поставки/отримання коштів/цінних паперів за кліринговими рахунками/субрахунками для забезпечення розрахунків за правочинами (за результатами опрацювання правочинів, укладених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, як із застосуванням процедур неттінгу (тарифікується нетто-операція), так і за одиночними розрахунками)»;
- 4) запропонована ПАТ «Розрахунковий центр» модель лояльності у вигляді встановлення тарифу на вказану послугу на рівні 1,00 грн за одну операцію у випадку, якщо протягом календарного місяця, в якому надавались послуги, середньоденний залишок коштів на рахунках для здійснення розрахунків учасника клірингу (сумарно за кліринговим рахунком та субрахунками такого рахунку) дорівнював або перевищував 3 млн грн на 17:00 операційного дня – є дуже сумнівним компенсаторним механізмом, оскільки учасників клірингу, які можуть забезпечити такі залишки коштів на рахунку ПАТ «Розрахунковий центр», – одиниці.

4. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПРОВЕДЕННЯ ГРОШОВИХ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПРАВОЧИНАМИ ЩОДО ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ІНШИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ, ВЧИНЕНИХ НА ФОНДОВІЙ БІРЖІ ТА ПОЗА ФОНДОВОЮ БІРЖЕЮ, ЯКЩО ПРОВОДЯТЬСЯ РОЗРАХУНКИ ЗА ПРИНЦИПОМ «ПОСТАВКА ЦІННИХ ПАПЕРІВ ПРОТИ ОПЛАТИ»

- (10) Відповідно до статті 15 Закону України «Про депозитарну систему України»:
- Розрахунковий центр забезпечує здійснення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів, укладеними на фондових біржах та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати» (абзац перший частини першої);
 - в Україні може існувати лише один Розрахунковий центр (абзац другий частини першої);
 - Розрахунковий центр – банк, що функціонує у формі публічного акціонерного товариства відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом. Банк набуває статусу

¹ Неттінг – повне або часткове припинення зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів шляхом заліку зобов'язань або в інший спосіб. На момент здійснення неттінгу строк виконання зобов'язань, за якими здійснюється неттінг, вважається таким, що настав (пункт 11¹ частини першої статті 1 Закону України «Про депозитарну систему України».

Розрахункового центру з дня реєстрації Правил Розрахункового центру в Національному банку України в установленому порядку (частина друга);

– виключною компетенцією Розрахункового центру є проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати» (абзац перший частини п'ятої);

– Розрахунковий центр відкриває та веде грошові рахунки учасників фондового ринку (абзац другий частини п'ятої).

- (11) Відповідно до інформації, наданої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – Комісія):
- професійна діяльність на фондовому ринку здійснюється виключно на підставі ліцензії, що видається Комісією (крім професійної діяльності Центрального депозитарію цінних паперів та депозитарної діяльності Національного банку України);
 - до видів професійної діяльності на фондовому ринку, зокрема, належить клірингова діяльність;
 - статтею 19¹ Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» визначено, що клірингова діяльність – це діяльність з визначення зобов'язань, що підлягають виконанню за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, підготовка документів (інформації) для проведення розрахунків, а також створення системи гарантій з виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів. Особами, які провадять клірингову діяльність, є клірингові установи та ПАТ «Розрахунковий центр». Центральний депозитарій цінних паперів та Національний банк України можуть проводити клірингову діяльність з урахуванням вимог, встановлених законодавством;
 - клірингова діяльність є виключним видом професійної діяльності на ринку цінних паперів, крім її поєднання у встановленому законом випадку за умови провадження таких видів діяльності окремими структурними підрозділами;
 - ПАТ «Розрахунковий центр» є єдиним професійним учасником фондового ринку, який здійснює провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності (відповідно до рішення Комісії від 01.10.2013 № 2093 ПАТ «Розрахунковий центр» отримано ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності);
 - механізм проведення розрахунків за принципом «поставка цінних паперів проти оплати» за правочинами щодо цінних паперів складається з двох частин:
 - 1) переказу цінних паперів та/або переказу прав на цінні папери та прав за цінними паперами;
 - 2) проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів;
 - у разі отримання іншими суб'єктами господарювання ліцензії на здійснення професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності та виконання ними інших вимог, передбачених законодавством для провадження клірингової діяльності, особа, яка матиме намір стати учасником клірингу, зможе вибирати з якою особою, що здійснює кліринг, укласти договір про клірингове обслуговування.
- (12) За інформацією Відповідача, відповідно до закону виключними повноваженнями ПАТ «Розрахунковий центр» є забезпечення здійснення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів, укладеними на фондових біржах та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати».
- (конфіденційна інформація суб'єкта).*
- (13) Нормативно-правове регулювання клірингової діяльності на фондовому ринку передбачає можливість здійснення такої діяльності у разі отримання відповідної ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати» здійснює виключно ПАТ «Розрахунковий центр» (відповідно до статті 15 Закону України «Про депозитарну систему України»).

Зазначене може бути стримуючим фактором (економічним, організаційним бар'єрами) для інших суб'єктів в отриманні ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності та наслідком того, що ПАТ «Розрахунковий центр» є єдиною в Україні кліринговою установою (лист Комісії від 22.08.2016 № 09/04/18134 та лист Відповідача від 11.02.2016 № 131).

5. ВИЗНАЧЕННЯ МОНОПОЛЬНОГО (ДОМІНУЮЧОГО) СТАНОВИЩА

5.1. Встановлення об'єктів аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища

- (14) Відповідно до пункту 3.1 Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5 березня 2002 року № 49-р, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 року за № 317/6605 (далі – Методика), об'єктами аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища є:

суб'єкт господарювання;

група суб'єктів господарювання;

конкретний товар (продукція, роботи, послуги), який (які) випускається(ються), постачається(ються), продається(ються), придбавається(ються), використовується(ються), споживається(ються) цим (цими) суб'єктом (суб'єктами) господарювання.

Згідно з Методикою визначено становище ПАТ «Розрахунковий центр» на ринку послуг з клірингового обслуговування на фондовому ринку.

5.2. Визначення товарних меж ринку

- (15) Відповідно до пункту 5.1 Методики товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп), у межах якої споживач за звичайних умов може легко перейти від споживання одного товару до споживання іншого. Формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп) здійснюється з переліку товарів, які мають для продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів, користувачів) ознаки одного (подібного, аналогічного) товару (товарної групи), за показниками взаємозамінності.
- (16) Як впливає зі статті 19¹ Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» ПАТ «Розрахунковий центр» – єдиний професійний учасник фондового ринку, який здійснює провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності.
- (17) Відповідно до абзацу першого частини п'ятої статті 15 Закону України «Про депозитарну систему України» виключною компетенцією Розрахункового центру є проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати».
- (18) Для клірингу зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею за принципом «поставка цінних паперів проти оплати», професійні учасники фондового ринку (торгівці цінними паперами) укладають з ПАТ «Розрахунковий центр» договори про клірингове обслуговування.

- (19) Зважаючи на визначення поняття «клірингова діяльність», наведене у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок», послуги з клірингового обслуговування на фондовому ринку не мають замінників.
- (20) Отже, послуги з клірингового обслуговування на фондовому ринку є **окремим товарним ринком**.

5.3. Визначення територіальних (географічних) меж ринку

- (21) Відповідно до пункту 6.1 Методики територіальні (географічні) межі ринку певного товару (товарної групи) визначаються шляхом установлення мінімальної території, за межами якої з точки зору споживача, придбання товарів (товарної групи), що належать до групи взаємозамінних товарів товарної групи, є неможливим або недоцільним.
- (22) Відповідно до Правил клірингу ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках», погоджених Національним банком України 11.05.2015 та зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку 08.10.2018 за № 1637:
(конфіденційна інформація суб'єкта).
- (23) Враховуючи викладене, послуги ПАТ «Розрахунковий центр» з клірингового обслуговування на фондовому ринку є **загальнодержавним ринком**.

5.4. Визначення часових меж ринку

- (24) Відповідно до пункту 7.1 Методики часові межі ринку визначаються як проміжок часу (як правило – рік), протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.
- (25) Взаємовідносини ПАТ «Розрахунковий центр» з учасниками клірингу – торговцями цінних паперів у частині вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку аналізувалися в період 2016 – 2018 років. У зазначений період ринок послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку мав сталу структуру.
- (26) Отже, часовими межами ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку є 2016 – 2018 роки.

5.5. Розрахунок частки суб'єктів господарювання на ринку

- (27) Відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо:
- на цьому ринку у нього немає жодного конкурента;
 - не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.
- (28) Як зазначалося вище, ПАТ «Розрахунковий центр» – єдиний суб'єкт, яким отримано ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності.
- (29) Отже, на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку ПАТ «Розрахунковий центр» у період 2016 – 2018 років **займало монопольне (домінуюче) становище із часткою 100 відсотків**.

6. ОБСТАВИНИ СПРАВИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

- (30) З пояснень ПАТ «Розрахунковий центр» щодо формування вартості послуг із клірингового обслуговування вбачається таке.
- (31) ПАТ «Розрахунковий центр» є банком та єдиною в Україні особою, на яку відповідно до Закону України «Про депозитарну систему в Україні» покладено функції із забезпечення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчиненими та фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка проти оплати». Також ПАТ «Розрахунковий центр» є особою, яка провадить клірингову діяльність.
- (32) На ринку банківських послуг ПАТ «Розрахунковий центр» зазнає значної конкуренції. Перелік банківських послуг, які надає та може надавати ПАТ «Розрахунковий центр», суттєво обмежений порівняно з іншими банками – конкурентами. Так, ПАТ «Розрахунковий центр» не здійснює операцій із готівкою, не залучає коштів фізичних осіб (взагалі не обслуговує фізичних осіб), не здійснює валютнообмінних операцій, операцій з корпоративними цінними паперами, не надає кредитів, тобто не здійснює жодного з видів діяльності, яка є найбільш дохідною для банків України.
- (33) За інформацією ПАТ «Розрахунковий центр»:
(конфіденційна інформація суб'єкта).

6.1. Про підвищення вартості послуг з 04.01.2016 Відповідач повідомив таке

- (34) (конфіденційна інформація суб'єкта).

6.2. Про підвищення тарифів з 01.01.2018 Відповідач повідомив таке

- (37) (конфіденційна інформація суб'єкта).

- (41) ПАТ «Розрахунковий центр» надав наступну інформацію та розрахунок вартості тарифів, введених з 01.01.2018:

(конфіденційна інформація суб'єкта).

7. ТАРИФОУТВОРЕННЯ У ПАТ «РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР»

- (42) Порядок та принципи встановлення тарифів на послуги ПАТ «Розрахунковий центр» визначені у Положенні про тарифну політику ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» (далі – Положення), затвердженому правлінням ПАТ «Розрахунковий центр» (протокол № 9 від 22.02.2017).

(конфіденційна інформація суб'єкта)

8. ВИСНОВКИ

1. Відповідно до абзацу першого частини п'ятої статті 15 Закону України «Про депозитарну систему України» виключною компетенцією Розрахункового центру є проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати».

2. Для проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, за принципом «поставка цінних паперів проти оплати» торгівці цінними

паперами укладають з ПАТ «Розрахунковий центр» договори про клірингове обслуговування.

3. Клірингова діяльність не відноситься законодавством до виключної компетенції ПАТ «Розрахунковий центр». Жоден інший учасник ринку не отримав ліцензії на здійснення клірингової діяльності. ПАТ «Розрахунковий центр» є єдиною в Україні кліринговою установою.

4. Визначення поняття «клірингова діяльність», наведене в Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок», свідчить про те, що послуги з клірингового обслуговування на фондовому ринку не мають заміників. Отже, послуги з клірингового обслуговування на фондовому ринку є окремим товарним ринком.

5. Послуги ПАТ «Розрахунковий центр» з клірингового обслуговування на фондовому ринку є загальнодержавним ринком, оскільки клієнти ПАТ «Розрахунковий центр» – це юридичні особи-резиденти, що мають чинну ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, Національний банк України, який здійснює операції з цінними паперами на виконання своїх функцій, визначених законодавством України, а також емітенти цінних паперів, що діють по всій території України.

6. У 2016 – 2018 роках на ринку послуг з клірингового обслуговування на фондовому ринку ПАТ «Розрахунковий центр» займало монополічне (домінуюче) становище із часткою 100 відсотків.

7. Вартість послуги з обслуговування клірингового рахунку ПАТ «Розрахунковий центр» встановлюється методом прямого розподілу накладних витрат, при якому накладні (непрямі) витрати розподіляються пропорційно прямим витратам та включаються до собівартості цієї послуги.

7.1. З 04.01.2016 ПАТ «Розрахунковий центр» відмовилось від тарифікації окремих операцій і вартість вказаної послуги було визначено фіксованою величиною в розмірі 3 150 грн/місяць (підвищено з 2 500 грн/місяць).

7.2. З 01.01.2018 ПАТ «Розрахунковий центр» змінено підхід до визначення вартості вказаної послуги: разом із фіксованою вартістю послуги за обслуговування клірингового рахунку (3 000 грн/місяць) введено тарифікацію окремих операцій, за відсутності належних підстав. Зазначене призвело до суттєвого (у 6 разів) збільшення витрат окремих торгівців цінними паперами та забезпечило істотне зростання доходів від клірингової діяльності ПАТ «Розрахунковий центр» при відсутності зростання кількості споживачів клірингових послуг та зростання обсягів торгів на фондовому ринку.

Зниження у 2018 році фіксованої вартості послуги за обслуговування клірингового рахунку з 3 150 грн/місяць до 3 000 грн/місяць, за інформацією Відповідача, має місце у зв'язку з тим, що до її вартості перестало входити виконання деяких операцій.

8. Зазначаючи про збитковість клірингової діяльності та встановлені обмеження на надання банківських послуг, у 2018 році ПАТ «Розрахунковий центр» вводить модель повернення коштів, сплачених клієнтом – учасником клірингу за клірингові послуги, шляхом виплати процентів на залишки коштів на поточному рахунку клієнта.

Отже, доводи ПАТ «Розрахунковий центр» щодо зміни підходів до визначення вартості послуг не є належним чином обґрунтованими.

9. Вартість послуг ПАТ «Розрахунковий центр», які надаються в конкурентному середовищі, тобто, вартість послуг із відкриття / закриття рахунків (як банківських, так і клірингових) встановлюється на підставі аналізу ринку відповідних послуг та на рівні, що забезпечував би конкурентноспроможність відповідної послуги.

(містить конфіденційну інформацію суб'єкта).

10. Монопольне (домінуюче) становище Відповідача на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку, за умови відсутності єдності підходів (методики) до тарифоутворення на послуги, які надаються в умовах ринкового домінування, дає можливість застосовувати різні підходи до встановлення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку, здійснюючи тарифікацію окремих послуг, які можуть бути складовою основної послуги. Як наслідок, клієнти ПАТ «Розрахунковий центр» – торгівці цінними паперами потенційно можуть мати труднощі у прогнозуванні своїх витрат. Зазначена ситуація була б неможливою за умови існування значної конкуренції на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку.

Відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Пунктом 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» встановлено, що зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку визнається встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо б було встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.

Підходи ПАТ «Розрахунковий центр» до встановлення тарифів на послуги, які надаються одноосібно й на конкурентному ринку, свідчать про допустимість надання останніх навіть за цінами нижче середньоринкових та нижче прямих витрат Відповідача, та у розмірі, який не змінюється протягом усього періоду його діяльності.

При цьому тариф на послугу з обслуговування клірингового рахунку, яку на фондовому ринку ПАТ «Розрахунковий центр» надає одноосібно, визначається за принципом прямого розподілу накладних витрат у фіксованому розмірі без тарифікації окремих послуг за рахунком або з окремою тарифікацією таких послуг, на розсуд Відповідача.

Дії ПАТ «Розрахунковий центр», які полягають у:

- відмові від тарифікації окремих операцій та підвищенні вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку з 04.01.2016;
- зміні у 2018 році підходів до визначення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку:

встановленні фіксованої плати за обслуговування клірингового рахунку з виключенням окремих операцій, виконання яких раніше входило до її складу,

введенні тарифікації певної фіксованої кількості операцій по рахунку із зазначенням, що вартість наступних вважається включеною до вартості обслуговування клірингового рахунку, –

можливі саме за наявності монопольного (домінуючого) становища на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку, містять ознаки порушення, передбаченого частиною першою та пунктом 1 частини другої статті 13, пунктом 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку шляхом встановлення таких цін реалізації послуг з обслуговування клірингового рахунку, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.

Відповідно до частини першої статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції» органи Антимонопольного комітету України мають право надавати

рекомендації суб'єктам господарювання стосовно припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють.

Враховуючи викладене, з метою припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, керуючись пунктом 14 частини першої статті 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» та статтею 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції», Антимонопольний комітет України надає публічному акціонерному товариству «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» такі обов'язкові для розгляду

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Ужити заходів для:

1) встановлення порядку формування тарифів на клірингові послуги, які не надаються іншими суб'єктами господарювання, в якому передбачити чіткий, вичерпний перелік складових вартості послуг, підстави, умови та порядок їх перерахунку;

2) створення дорадчо-консультативного органу ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках», третину членів якого б становили представники професійних учасників фондового ринку.

Рекомендації є обов'язковими для розгляду органами та особами, яким вони надані.

Про результати розгляду цих рекомендацій повідомити Антимонопольний комітет України у 30-денний строк з дня їх отримання.

Звертаємо увагу, що відповідно до частини третьої статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції», за умов виконання положень рекомендацій у разі, якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушень, розпочате провадження у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції закривається.

Голова Комітету

Ю. ТЕРЕНТЬЄВ